

Світлана Фартушок, викладач кафедри педагогічних технологій
Дрогобицького державного педагогічного університету
ім. І. Я. Франка

РОЛЬ СІМ'Ї ТА ШКОЛИ В ПІДГОТОВЦІ МОЛОДІ ДО ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті проаналізовано чинники, які впливають на підготовку підростаючого покоління до життя, до трудової діяльності. У своєму дослідженні ми здійснюємо спробу розкрити науково-педагогічні основи організації і методики спільної діяльності школи та сім'ї щодо залучення учнів до трудової діяльності.

Постановка проблеми. У зв'язку з поступовим формуванням в Україні ринкових відносин відбувається переорієнтація економіки на сучасні механізми господарювання, реформування економічної, соціальної та політичної сфер. Проходить розвиток конкурентного середовища, закладаються основи подальшого демократичного розвитку країни.

У цьому контексті важливу роль повинні відігравати різні державні інституції, зокрема сім'я, школа тощо.

Особливо актуальним в умовах підвищення ефективності трудового навчання і виховання стає формування готовності підростаючого покоління до праці у сфері матеріального виробництва.

Цій проблемі надавали великого значення як українські, так і зарубіжні педагоги. Зокрема, конкретизуючи питання про органічний зв'язок школи з життям, великий педагог Костянтин Ушинський у справі навчання і виховання підростаючого покоління особливу увагу приділяв праці. З цього питання він підготував фундаментальну роботу "Праця у її психологічному та виховному значенні". Багато корисного висвітлює автор у цій роботі, він критикує суспільство і одночасно навчає, що потрібно людині для розвитку та підтримання в ньому почуття людської гідності.

Аналіз досліджень і публікацій. У психолого-педагогічній літературі широко відображені різні аспекти виховного впливу на учнів, зокрема морального, естетичного та інших напрямів виховання.

Розвиток людини великою мірою забезпечує вільна праця. Тому першочергове завдання сім'ї і школи – трудове виховання дітей, що дасть змогу виростити з них справжніх громадян суспільства. Праця – основа людського благополуччя й щастя самого життя: "Зародки віри, надії і любові ... формуються у праці". Підготовку дитини до праці О.В.Духнович радив

здійснювати й у процесі засвоєння навчальних дисциплін, розкриваючи її велич, красу.

Праця є важливим чинником морального виховання, тому необхідно прищеплювати любов і серйозне ставлення до неї. У статті "Праця в її психологічному і виховному значенні" (1860) вперше порушується й усебічно обґрунтовується одна з провідних ідей К.Д.Ушинського – про працю як про головний фактор, основний засіб виховання. Ця думка не втратила своєї актуальності й сьогодні.

Про значення трудової діяльності людей як джерела всіх земних багатств наголошував Григорій Ващенко; Софія Русова визначила працю як основу естетичного виховання. Ролі праці в гармонійному розвитку особистості присвячені твори відомого педагога сучасності В.Сухомлинського.

У більшості з них акцентується увага на економічному вихованні, яке розглядається як складова частина трудового виховання (Ю.Васильєв, М.Кулаков, В.Мадзігон, В.Тименко) або як синтез трудового та інших складових виховання (М.Горлач, А.Нісімчук, В.Розов), чи як самостійний напрям системи виховання (О.Аксьонова, І.Базило, І.Уткін, В.Кисельов); місце праці у формуванні громадянина досліджував: Д.Тхоржевський.

Мета статті. Показати роль сім'ї у трудовому вихованні дітей та підлітків; розкрити значення дидактичних умов залучення школярів до трудової діяльності в умовах сімейного та шкільного виховання; показати можливості економічного виховання дітей у контексті їх трудової підготовки.

Виклад основного матеріалу. На наш погляд, вивчення проблем трудового виховання в сім'ї повинно виходити з наступних передумов. По-перше, сім'ю слід розглядати не тільки як форму організації особистого побуту, яка ґрунтується на подружньому союзі та родинних зв'язках, як духовний і сексуальний союз між

РОЛЬ СІМ'Ї ТА ШКОЛИ В ПІДГОТОВЦІ МОЛОДІ ДО ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

чоловіком і жінкою, а й як економічний союз, змістом якого є майнові, фінансові та інші економічні стосунки. По-друге, сім'ю слід розглядати як важливий мікроосередок суспільства, в якому відбивається соціальна практика, економічні умови сучасного життя. По-третє, сім'я – це основний соціально-демографічний та економічний інститут, від якого залежить природне відтворення робочої сили, підготовка дітей до майбутнього самостійного трудового життя, виховання громадянина, котрий повинен вписатися у соціальну структуру, повноцінно жити та ефективно працювати. По-четверте, сім'ю слід розглядати як унікальний соціально-економічний інститут, форму, що задовольняє потреби як особистості, так і суспільства, виконує посередницьку роль між ними.

Аналіз визначених соціально-економічних передумов дає змогу визначити трудове виховання дітей в сім'ї як специфічну, організовану педагогічну діяльність сім'ї, спрямовану на формування у дітей трудової свідомості, що забезпечує розуміння економічного життя суспільства та виховання відповідної поведінки. Метою трудового виховання в сім'ї є формування особистості, спроможної максимально задовольнити свої рівнопланові особисті інтереси, з одного боку, та запити суспільства – з іншого. Йдеться про егоїстичну та суспільну мету, складність поєднання яких неминуче викликає компроміси та значно ускладнює соціалізацію. Ця складність особливо посилюється в підлітковому віці та в періоді ранньої юності й пов'язана з різними обставинами, основними серед яких виступають: невідповідність між високим рівнем домагань підлітка та його низьким соціальним статусом; розбіжність поглядів батьків, які спираються на авторитарний стиль стосунків із дітьми, що не орієнтує на самостійність економічного мислення; розрив між психофізіологічною та соціальною зрілістю молодих людей, котрі досягають фізіологічного та інтелектуального повноліття значно раніше, ніж певного соціального статусу. Названі обставини нерідко стають причиною внутрішньосімейних конфліктів, а тому потребують уважного ставлення батьків до дитячих поглядів, зокрема питань, пов'язаних з економічним життям.

Під підготовкою до праці ми розуміємо інтелектуальний розвиток учнів, не зупиняючись на становленні в них трудових навичок. Це основа трудової діяльності, на якій ґрунтуються складні трудові вміння.

Формуванню готовності до праці з акцентом

на розвиток насамперед його інтелектуального компонента сприятиме організація трудового навчання, у процесі якої забезпечується:

1. Насичення трудової діяльності, якою оволодіває учень, інтелектуальним змістом.

2. Розвиток у процесі трудового навчання діяльності учня.

Зміст цих шляхів організації трудового навчання дітей досягається насамперед за рахунок усвідомлення учнями особистої діяльності.

Отже, у трудовому становленні учня особливе значення має формування в нього інтелектуальної готовності до праці, яка включає: якості розумової діяльності, що виявляються в узагальнених трудових вміннях інтелектуального характеру; індивідуальний спосіб і стиль діяльності. Найбільше ці якості і в робітників, і в школярів виявляються тоді, коли вони визначають раціональний спосіб виконання завдання, яке є складовою частиною плануючої діяльності.

Перехід України до нових соціально-економічних відносин, гуманізація й демократизація суспільства зумовлюють зміну цільових настанов усіх соціальних інститутів суспільства та актуалізують проблеми економічного, трудового виховання кожного громадянина, який живе в умовах ринкових відносин, постійно вступає в різноманітні економічні зв'язки із окремими індивідами та суспільством в цілому. Забезпечення ефективності функціонування вітчизняної економіки потребує розширення спектру підготовки молоді до нових умов життя, починаючи з раннього віку. Важливе місце в розв'язанні цього питання належить сім'ї.

Батькам треба роз'яснювати, що завданням трудового виховання в сім'ї є не тільки виховання "хазяйновитого члена" в сім'ї, а й виховання "господаря – громадянина", що "сімейне господарство" – зручне поле для виховання багатьох дуже важливих особливостей характеру майбутнього громадянина – господаря.

Вивчення стану трудового виховання в сім'ї показує, що найбільш поширеною хвилю в трудовому вихованні в сім'ях з різними умовами життя (сім'ї міські, сільські, робітників, службовців, з однією дитиною, багатодітні) є те, що діти не беруть систематичної участі в побутовій праці сім'ї.

Сім'я – одна з найважливіших сфер фізичного, емоційного, інтелектуального та економічного розвитку дитини, головний ланцюг зв'язку між поколіннями. Сім'я відіграє значну роль в економічній соціалізації уже на ранніх етапах

РОЛЬ СІМ'Ї ТА ШКОЛИ В ПІДГОТОВЦІ МОЛОДІ ДО ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

розвитку дитини. Саме в сім'ї дитина не тільки робить перший крок, говорить перше слово, але й здобуває першу "економічну освіту": тут закладаються основи майбутнього суб'єкта економічної діяльності.

Безумовно, життя сім'ї характеризується різними економічними, соціальними й духовними процесами, способами вияву її активності та життєдіяльності кожного члена сім'ї. Багатогранність функцій сім'ї зумовлює різні напрями виховання.

Важливим завданням економічного виховання в сім'ї є орієнтація дітей на правильний вибір професії із урахуванням як інтересів, здібностей дітей, так і потреб суспільства. Спостереження показують, що в розв'язанні цього завдання виникає чимало складностей. У багатьох сім'ях батьки при орієнтації дітей на вибір професії керуються старими стереотипами.

Як учителям, так і батькам бажано мати єдине визначення мети та завдання трудового виховання, щоб зберегти цілісність та спрямованість виховного процесу, його гуманістичний характер. Тож метою трудового виховання та навчання є підготовка учнів до самостійного виконання доступної праці в умовах сучасного виробництва й у сфері побутового обслуговування.

Необхідні умови для здійснення процесу професійного самовизначення учнівської молоді забезпечуються на основі проведення профорієнтаційної роботи у загальноосвітніх навчально-виховних закладах. На сьогодні склалося розуміння професійної орієнтації як комплексної науково-практичної системи надання допомоги особистості у вільному, активному і свідомому виборі професії, що задовольняє потреби особистості в професійному самовизначенні і відповідає потребам суспільства в поновленні соціально-професійної структури.

Великі вимоги пред'являє трудова діяльність до завдань, умов і результатів праці, які є найважливішим чинником розвитку психіки людини у процесі її здійснення.

Готовність до праці – складне новоутворення особистості або рівень її розвитку, достатній для успішного оволодіння трудовою діяльністю та умовами її реалізації.

Особливого значення набуває в старших класах профорієнтаційна робота з учнями. Вона стає тепер більш цілеспрямованою у тому розумінні, що учнів глибше ознайомлюють з окремими галузями народного господарства, враховуючи їх нахили і здібності.

У зв'язку з цим особливо актуальним стає

завдання забезпечити єдиний рівень політехнічної підготовки учнів у процесі трудового навчання в старших класах. Дуже важливо надати учням змогу зробити вибір напряму трудового навчання в старших класах. Одним з важливих завдань трудової підготовки учнів у старших класах є забезпечення наступності між трудовим навчанням в основній школі і в 9 – 11 класах. Наступність може проявитися безпосередньо і опосередковано.

Якщо, наприклад, у старших класах мова йде про трудове навчання з обробки металів, то тут учитель спирається перш за все на знання і вміння з слюсарної обробки металів і обробки металів на верстатах, набуті учнями в процесі практичних занять у майстернях. Навчаючись у 9 – 11 класах, учні вдосконалюють і розширюють свої знання та вміння. В основній школі в учнів виховується ряд позитивних якостей, які потрібні для працівника суспільного виробництва: творче ставлення до своєї праці, вміння її планувати і підтримувати порядок на своєму робочому місці – все це повинно розвиватися у старших класах, переходити у звички, ставати рисами характеру.

Зміст цих завдань розкрито на прикладі практичних занять у майстернях. Говорячи про старші класи, можна лише додати, що тут розширюється база для узагальнення знань учнів, бо вони, як правило, вивчають у 9 – 11 класах машини, характерні для вибраного ними профілю трудового навчання, ознайомлюються з правилами їх експлуатації з технологічними процесами, які застосовуються, і з формами організації праці. Нагромадження нових знань повинно проходити в тісному дидактичному зв'язку з попереднім досвідом учнів. Основою цього є набуті учнями в основній школі знання про елементи машинознавства та електротехніки і такі міжгалузеві виробничі поняття, як "продуктивність праці", "норма праці" та ін.

Висновки. Проведене нами дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

1. Суспільство повинно готувати молоде покоління до "успішної трудової діяльності", яке має проходити в безумовному зв'язку з трудовою діяльністю на користь людства.

2. Всі суспільні інститути, зокрема школа й сім'я, мають дбати щоб, виховання готувало всебічно розвинених та освічених молодих людей.

3. Формування у школярів інтелектуальної готовності до праці позитивно впливатиме не тільки на трудовий, а й на загальний розвиток, що дуже важливо для подальшої долі вихованців: як би їх життя не склалося, де б вони не працювали, їхні інтелектуальні якості, що закріплюються і

ПРОБЛЕМИ КОМПЛЕКСНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНІХ РЕФОРМАХ АВСТРІЇ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

переростають у риси характеру, допоможуть у побуті, навчанні, на виробництві, у суспільній роботі, тобто в усіх видах діяльності.

1. Дьоміна І. С. *Єдність сім'ї і школи у вихованні учнів* – К., 1979.

2. Медведєв Г. П. *Нарядний А. В. Все починається в сім'ї*. – К., 1988.

3. Сухомлинський В. О. *Батьківська*

педагогіка – К.: Радянська школа. 1989.

4. *Теоретичні основи педагогіки* / Під ред. Вишневського О. – Дрогобич, 2001.

5. *Трудове виховання дітей у сім'ї: Методичні рекомендації*. – К., 1987.

6. Тхоржевський Д. О. *Методика трудового та професійного навчання*. – К., 2000.

7. Ушинський К. Д. *Праця у її виховному та психічному значенні*. – К., 1988.

Галина Кемінь, кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземних мов та компаративістики
Дрогобицького державного педагогічного університету
ім. І. Я. Франка

ПРОБЛЕМИ КОМПЛЕКСНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНІХ РЕФОРМАХ АВСТРІЇ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

У статті розглядається проблема комплексного навчання дітей у першій половині ХХ ст. на прикладі Австрійської Республіки. Подано структуру навчального процесу за роками навчання. Проаналізовано теоретичні засади комплексного навчання та їх втілення у педагогічну практику.

Постановка проблеми. Одним із найважливіших напрямків сучасної вітчизняної педагогічної науки є розробка концептуальних підходів до визначення змісту, методів, форм організації навчання та виховання учнів середніх шкіл.

Зростаючі вимоги суспільства до вдосконалення і модернізації шкільного навчання та виховання зумовлюють необхідність пошуку більш ефективних шляхів та засобів їх здійснення. У зв'язку із цим загострилася потреба у нових знаннях, у розвитку інноваційних процесів у педагогічній науці. Особливо підвищений інтерес становить досвід високорозвинутих країн світу, які досягли політичних, економічних успіхів протягом другої половини ХХ століття, саме завдячуючи інтелектуальному проривові, який було здійснено у сфері освіти, науки, через впровадження його результатів у практику.

До таких країн належить й Австрія, яка після Другої світової війни практично з нуля зуміла відновити зруйноване господарство і добитися високого рівня економічного розвитку. Значною мірою цьому посприяли освітні традиції, які тут склалися протягом століть.

З цієї точки зору її досвід впровадження інноваційних форм і методів навчання видається нам актуальним, адже з цією країною західноукраїнські землі мали майже більше ніж

двохсотлітню спільну історію.

Мета статті полягає у з'ясуванні теоретико-методологічних засад австрійської дидактики у період між двома світовими війнами.

Цій меті підпорядковано наступні дані нашого дослідження: розкрити мету, зміст, методи, форми, організації комплексного навчання в Австрії у досліджуваній період та з'ясувати його вплив на розвиток австрійської педагогічної теорії та практики в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема комплексного навчання у західноєвропейських країнах була предметом вивчення українських дослідників першої половини ХХ століття С. Русової [4], О. Музиченка [2], Я. Чепіги [6] і сучасних дослідників О. Сухомлинської [5], В. Кравця [3], П. Автомонова [1]. Разом з тим констатуємо, що у своїх наукових дослідженнях вищезазначені автори обмежувалися здебільшого декількома найбільшими зарубіжними країнами (Німеччина, Франція, США, Великобританія), в той же час досвід Австрійської Республіки, яку було приєднано до Німеччини тільки у 1938 році, не був предметом вивчення вітчизняних дослідників.

Виклад основного матеріалу. Ідеї комплексного навчання у європейських школах набули розповсюдження не тільки у школах,